

Slavko Janevski

Deponij

S makedonskog preveo

Ivica Baković

 NEOLIT

Slavko Janevski: Deponij

Biblioteka Stilit

Glavni urednik Marko Gregur

Urednik Mario Kolar

Naslov izvornika: *Депонија*, 2000.

© za hrvatsko izdanje Slavko Janevski i Neolit, 2026.

© za prijevod Ivica Baković i Neolit, 2026.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez pisanog dopuštenja nakladnika.

Otisnuto u svibnju 2026.

ISBN: 978-953-8563-19-5

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republik
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske

Knjiga je objavljena
uz potporu Grada Zagreba

1.

Iako na prvi pogled učmao, taj djelić svijeta imao je neki svoj život.

Zbijeno između blago uzvišena brda i suhe doline, mjestašce Poskočka Kolijevka na pola je puta uz cestu koja povezuje selo Kukulino sa sjevernim dijelom grada. Ili na približno pola puta, a put je taj na nekim mjestima ograđen kantarionom, svetom travom čija je ljekovitost zaboravljena od vremena posljednjih travara. Iako su sela pod planinom svojim građevinama stremila gradu, dok je ovaj prema njima puštao svoje betonske pipke, Poskočka Kolijevka, tako neprivlačna, ostala je gotovo netaknuta. Na tome mjestu na svojim temeljima leže samo dvije kuće, jedna do druge, i bit će da su ih gradile iste majstorske ruke. Putniku namjerniku, privuku li njegovu pažnju, učinit će se da je ova dva ljudska gnijezda razdijelila nesloga. Jedna kuća, ona s tri obješene potkovice iznad vanjskih vrata, pod čardakom između kata i prizemlja, gleda prema istoku. Druga, uz koju stoji i mala staja, s pola pročelja povazdan prati sunčev zalazak. Ove obilježene blizanke, pravokutne, s izduljenim dimnjacima, imaju i svoju granicu. Prostor koji leži između njih podijeljen je niskim zidićem od obrađenog kamena vapnenca. Samo im je jedno zajedničko: kraj jednoga kraja zidića iskopan je bunar, darežljiv vodom i za ljetnih suša.

Ime Poskočka Kolijevka najvjerojatnije potječe od davnijih poganskih običaja o kojima nema živih svjedoka.

Oni koji su došli nakon njih podigli su im križ nad glavama...

...Uvjereni da će im pružiti zaštitu u životu, njima i njihovim obiteljima, muškarci iz Kukulina i okolnih sela okupljali su se svake godine na određeni proljetni dan kako bi dočekali zmijske iz njihovih podzemnih skloništa i iskazali im poštovanje, a da one svojom svetom moći kućama donesu zdravlje, bogatu ljetinu i miran život. Taj se dan, uvijek suncem obasjan, pozlaćen, slavio uz gajde i tapane. Iako gladne i iscrpljene, slabe nakon dugog zimskog sna, zmijske su se izvlačile iz zemlje i ispod kamenja te se omatale u klupka u nekom svom tajnom ritualu ili ljubavnom zanosu, spore i slijepe za sve oko sebe. Ne zadugo. Kada bi glasne molitve okupljenih ljudi utihnule, gmizavice bi se razile na sve strane. Praznik zmijskog buđenja završavao bi veseljem. Najsretniji bi bili oni kojima bi preko sjene prošla otrovnica. Takvi bi se ljudi smatrali zmijskim pobratimima, vjerovalo sa srcem i umom da liječe od groznice i drugih bolesti tek dodirivanjem dlana na kojem su bile vidljive šare poskokove kože. Takav bi se znamen, nalik mrežastoj sjeni, mogao ponekad vidjeti na nekim ljudima, nad njihovim vjeđama ili na golom tjemenu.

Gdje ima ljudi, tamo ima i događaja, pa tako i u osamljenoj Poskočkoj Kolijevci – ni gradu ni selu – s dvije obitelji istoga prezimena. U istočnoj kući živio je Dimuš Ugrin i njegovi sinovi, dvadesetčetverogodišnji Vane i nepunih pet godina mlađi Dončo, a u zapadnoj Gorčin Ugrin, njegov jedinač Srebre i snaha mu Ronka – očiju lila boje, plavojka i, bar se tako braći činilo, zagonetna.

Zamršena pletenica života, takva je bila njihova sudbina, dio jedne nove biblijske predaje.

Osim vapnenačkog zida koji je u to vrijeme dijelio dvije obitelji, njihovu je neslogu održavao i još neki crni đavo,

braća su se razlikovala. Stariji, Gorčin Ugrin, nije vjerovao ni u kakvu božansku moć nad ovim svijetom, a drugi, Dimuš Ugrin, slavio je vjerske blagdane i postio. Zapravo, uzroka njihova otuđenja bilo je više. Neki se nisu zaboravljali.

Jaz između dva brata produbio se i zbog jedne već zapuštene njive poviše obiju kuća, zbog toga komadička zemlje na kojem već nekoliko godina niti se sijalo, niti se želo. Pa dalje: obojica ostali bez žena, jedne su se godine zagledali u istu udovicu, zdravu i k tome bogatu, a bez djece. Nade obojice braće da će se ponovno oženiti rasplinule su se. Udovica je napustila rodno Kukulino, preudala se u drugo selo i prepustila svoje imanje rodbini. Takva je bila božja volja, reče kasnije Dimuš Ugrin, ali da mi nije smetao onaj moj prokleti brat, ja bih u svojoj kući imao domaćicu. I Gorčin Ugrin imao je svoje nedvosmisleno tumačenje. Prema njemu, udovica mu je okrenula leđa jer nije željela živjeti blizu maloumnika kao što je njegov brat Dimuš, ako je zaista bio takav.

Lakoća uzajamne bratske mržnje načela je i bratiće: Srebre i Vane izbjegavali su se sresti. Kada bi se to ipak dogodilo, ne bi se ni pogledali, ni pozdravljali, iako su se Srebrina Ronka i mlađi Dimušev sin Dončo ponašali kao da se oko njih ništa ne događa. Mogli bi se nazvati urotnicima bez urote.

Obične obitelji. Međutim, svaki je njihov član po nečem bio poseban. Dimuš Ugrin skidao je bradu s lica krojačkim škarama. Zato je uvijek izgledao kao da mu je vrijeme da nađe ili kupi britvu. Ponekad je komunicirao s mrtvima. Krišom bi se, noću, u gaćama izvlačio iz mračne kuće te bi legao iza bunara. Prislonivši uho na golu zemlju, osluškivao je. I zaista, vjerovao je u to, do njegova su uha dopirali šumovi, slo-

govi nejasnih riječi ili nešto slično. Nadao se da će jednom, kada bilo, glasovi mrtvih postati jasniji te mu otkriti određene tajne. Kakve – nije znao. Takav čin, magijski i zagone-tan, kod ljudi bi izazivao zbunjenost, podsmijeh ili strah. Na njegovu sreću, onome što se događalo u tim trenucima svjedoci su bile samo zvijezde i sove velikih urokljivih očiju.

Stariji Dimušev sin Vane nalazio bi se s kukulinskim djevoj-kama na kojoj svadbi ili na blagdanskim slavljima u okol-nim manastirima. Nije se zagledao ni u jednu. Da je pože-lio, lako bi našao družicu: u Kukulinu i svuda okolo bilo je malo njegovih vršnjaka, većina je otišla živjeti i raditi, čak se i oženila, daleko od rodna ognjišta, neki i preko oceana. Ali on je imao svoju tajnu. Uzbudivala ga je samo bratićeva žena Ronka. Ona mu je bila najbliže, na korak od njegove samačke postelje, od njegovih užarenih misli. U slobod-no je vrijeme odlazio na osamljena mjesta, osamljenija od Poskočke Kolijevke, te sam sebi pjevao izmišljene pjesme. Visok i dugokos, u odjeći sašivenoj od jeftina plava platna, smirivao bi uzbuđenost nekim svojim lijekom, žvakao bi smrekove bobice ili bi ujesen dugo stajao na kiši. Oslobo-đen slatkih patnji, vraćao se jednoličnoj svakidašnjici. Jed-nom riječju – patio je.

Mlađi brat Dončo, pčelar s dvadesetak košnica, obavljao je većinu poslova u kući. Čak je nerijetko i kuhao, održavao kuću čistom, prao. I on je, kao i brat mu, pjevao. U sebi. Noću, snivajući, svlačio je onu koju je mogao vidjeti preko dana. U toj muškoj igri, Ronka iz susjedne kuće podavala mu je svu svoju vrelinu. Preko dana obuzimao bi ga tihi očaj te bi pomišljao da ga ova mlada žena vabi svojim činima. Pokušavao je zaboraviti grijeh noćnih košmara, uvjeravao

se da je mrzi te čekao noć i ponovne prividne dodire. Njegov je život u sebi krio još jedan život, poseban i lelujav. Život osjetila, mlade krvi.

Drugi Ugrinovci...

Najstarijem u kući pročelja okrenuta prema zapadu, Gorčinu, dogodilo se jednom nešto nevjerojatno. Na putu prema bunaru njegova je sjena ispred njega udarila glavom o kameno korito. U isti tren on je osjetio bol u prednjem dijelu donje vilice. Zaustavio se ošamućen i prstima dodirnuo dva zuba, one koje zovu janjećima. Ostao je u čudu. Oba su zuba bila rasklimana. Sjena je dio mene, pomisli. Kao što su to i ruka, noga i sve drugo, uzbudi se. Moja sjena, to sam ja, nastavi. Od toga dana izlazio je iz kuće samo kada je bilo oblačno. U noćima obasjanima mjesecom čergom bi zatamnjavao prozore svoje sobe. Besposlen, jeo je previše. Tako se i udebljao, postao trom. Leži, šuti. Krije svoju tajnu. U rijetkim razgovorima sa sinom, a gotovo nikada sa snahom, više nije ni spominjao one iz susjedne kuće. On je sada bio čovjek bez sjene i bez dodira sa suncem ili mjesecom, uvijek u mračnoj sobi. Da, reče jednom u sebi. Nema više zmija i njihove svete magije. Sada nam svakojako zlo i prokletstvo vise nad glavom. Eno, čak i kućna vrata trule.

Prije no što se oženio plećati Srebre, kicoš s čupavim repićem na potiljku, dvije je godine učio bojadžijski zanat kod jednog svog ujaka u gradu južno od Poskočke Kolijevke, a potom se vratio ocu te bi katkad radio u bogatijim kućama u Kukulinu. Bile su u njega vješte ruke. Popravljao je brave, krovove, bicikle. Od ušteđevine je kupio stari motor kod gradskog lopova, a bilo je takvih, kod njih se moglo ispod ruke dobiti i ukradenu muzejsku ikonu ili zlatni nakit. I još

mного toga – lijekova i masti za teške bolesti, revolvare, drogu za preprodaju. Od divljih je trgovaca Srebre kupovao ili za daljnju preprodaju uzimao svakakvu ukradenu ili švercanu robu. U gradu i po selima imao je svoje kanale, trgovao je i zaradivao. Nastavio je takvim životom i nakon što se oženio. U njegovoj se kući živjelo bogatije nego li u susjednoj s tri potkovice nad vanjskim vratima. Njegova zvijezda nije zasljepljivala, ali je ipak svijetlila. Vidljivija je bila od zvijezda njegovih bratića, Vane i Donče.

Ronka je u pustaru Poskočke Kolijevke došla iz siromašne kuće i nije zanjela ni nakon dvije godine. Priželjkujući unučiće, žive i sočne izdanke svoje loze, njezin je svekar, Gorčin Ugrin, nije podnosio. Ona ga je ipak služila, pokoravala se starim običajima. Drugačije se nije ni moglo. Nezadovoljstvo takvim životom potiskivala je u sebi. Noći su joj ponekad prolazile bez hirovitog Srebre. Katkad ga ne bi bilo danima. Kad bi se na svome motoru vratio iz grada, ništa ne bi govorio. Gdje je bio, što je radio, ostajalo je tajna. Možda se i zato u pustari Poskočke Kolijevke Ronka osjećala kao tuđinka. Vjerovala je da u susjednoj kući žive sretniji ljudi od kojih dvojica, Vane i Dončo, a ona je to i osjećala, čeznu da joj se približe, da je dodirnu, da je imaju svaki za se. Gorko se osmjehivala svojim mislima: rukama okićenim prstenjem muzla je kozu za večernju poparu onemoćalom svekru.

Ranije, prije no što se udala, Ronka se priželjkivala zbližiti s jednim nezaposlenim učiteljem. To se nije dogodilo. Učitelj je otišao u Australiju, proveo neko vrijeme na tom kontinentu i vratio se kad se Ronka sa skromnim mirazom već preselila u novi dom. Sudbinu su joj odredili roditelji. Smatrali su da je njihov zet Srebre Ugrin uspješan trgovac u

Bilješka o autoru

Slavko Janevski (Skopje, 1920. – 2000.) makedonski je književnik, esejist, putopisac, slikar, filmski redatelj i scenarist, diplomat, kulturni djelatnik, urednik itd. Jedan je od osnivača Makedonskog društva pisaca (1947.), a bio je član Makedonske akademije znanosti i umjetnosti od njezina osnutka 1967. Javlja se među prvim književnicima koji stvaraju na suvremenom makedonskom jeziku. Autor je prvih opsežnijih prozних djela na makedonskom jeziku, pripovijetke *Ulica* (1950.) i romana *Selo iza sedam jasenova* (1952.). Svojim opsežnim proznim i pjesničkim opusom obilježio je suvremenu makedonsku književnost druge polovine 20. stoljeća.

Objavio je desetak pjesničkih knjiga: *Krvavi niz: lirski fragmenti* (1945.), *Pruga mladosti* (1946. s Acom Šopovim), *Kruh i kamen* (1966.), *Gluhe komande* (1966.), *Evandjelje po Lukavom Peji* (1966.), *Kainabelija* (1968.), *Okovana jabuka* (1979.), *Astropheus* (1980.), *Orač među skeletima* (1992.), *Paleta prokletstva* (1995.), *Izmišljena tvrđava* (2002., posthumno).

Kao prozaist, objavio je desetke knjiga kratke proze i romana. Važnije su mu knjige kratke proze *Klaunovi i ljudi* (1954.), *Omorine* (1972.), *Kovčeg* (1976.), *Iza tajnih vrata* (1993.), *I peto godišnje doba* (2001., posthumno). Od romana važniji su još i *Dvije Marije* (1956.), *I bol i bijes* (1964.), *Stabla* (1965.), *Tvrđoglavi* (1969.), *Mirakuli grozomore* (trilogija u koju spadaju romani *Legije svetog Adofonisa*, *Pseće raspeće* i *Čekajući kugu*, 1984.), *Rulet sa sedam brojeva* (1989.) i *Deponij* (2000.).

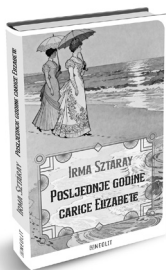
Autor je zbirke putopisa *Gorke legende* (1962.) te niza pjesničkih i proznih knjiga za djecu (*Raspjevana slova*, *Snješko*, *Šećerna bajka*, *Sjena Karambe Barambe*, *Crni i žuti*, *Marsovci i miševi*, *Pupi Paf* i druge).

Prema njegovim scenarijima snimljeno je više filmova, među kojima su *Vučja noć* (1955.) i *Viza zla* (1959.) u režiji Franca Štiglica, *Makedonski dio pakla* u režiji Vatroslava Mimice (1971.) te *Čvor* u režiji Kirila Genevskog (1985.). Osim toga, samostalno je režirao nekoliko kratkometražnih (*Sunce iza rešetaka*, 1957.; *David, Golijat i pijetao*, 1960.) i dokumentarnih filmova (*Sfinga*, 1961.; *Katastrofa, stradanja, nade*, 1963.). Za svoj književni, kulturni i filmski rad dobio je više nacionalnih nagrada.

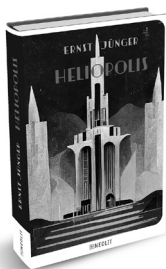
Sadržaj

- 5** Deponij
- 169** Depo/nij Slavka Janevskog (Ivica Baković)
- 177** Bilješka o autoru
- 179** Bilješka o prevoditeljici

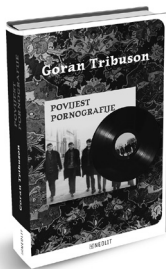
Čitajte u našoj nakladi

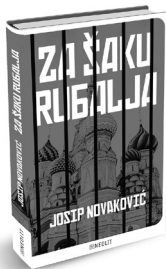
Irma Sztáray
**Posljednje godine carice
Elizabete**
Memoari

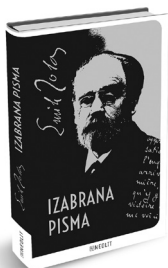
Ernst Jünger
Heliopolis
Roman

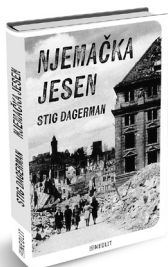
Goran Tribuson
Povijest pornografije
Roman

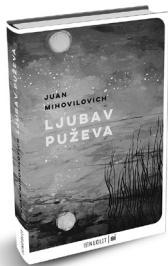
Josip Novaković
Za šaku rubalja
Roman

Émile Zola
Izabrana pisma

Stig Dagerman
Njemačka jesen
Publicistika

Juan Mihovilovich
Ljubav puževa
Roman

Wolfgang Borchert
Generacija bez oprostaja
Izabrane priče